

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

10
TAALBOEKJE

VOOR DE

LAGERE SCHOLEN.

~~~~~
VEREENIGING

VAN

SPREEK- EN STIJLOEFENINGEN

EN

SPRAAKKUNST,

DOOR

J. DEN BROEDER en A. JANSEN,

HOOFDONDERWIJZERS TE ROTTERDAM.

DERDE STUKJE. — EERSTE GEDEELTE.

TWEEDE DRUK.

J. H. DUNK. — ROTTERDAM.

1874.

Zie vooral de achterzijde van den omslag.

à Vrouw. W. G.

f 1,25.

f 1,50.

n en spreekwijzen,
derdijk. Rotterdam

f 0,60.

l eerst regten aan-
gezegde Nederland-

f 0,70.

de Jager. Gronin-

f 0,70.

onzen tijd. Rotter-

f 0,55.

kers in Nederland,
..)

f 2,25.

f 0,40.

lith.
40.
fan
50.

G & VISSER
ANDEL
STRAAT 27
S HAGE

TOT

AANZIENLIJK VERMINDERDE PRIJZEN

à **Contant.**

VERKRIGBAAR

J. H. D U

OUDE EN NIEUWE BOEKHAND

ROTTERD

en op bestelling bij alle

1871.

Urc. 2334

TAALBOEKJE

VOOR DE

LAGERE SCHOLEN.

VEREENIGING

VAN

Spreek- en Stijloefeningen

EN

SPRAAKKUNST,

DOOR

J. DEN BROEDER en A. JANSEN,
HOOFDONDERWIJZERS TE ROTTERDAM.

DERDE STUKJE. — EERSTE GEDEELTE.

Tweede druk.

J. H. DUNK. — ROTTERDAM.
1874.

1905/03/25-70/1

Wageningsche Boek- en Muziekdrukkerij.

DERDE STUKJE.

EERSTE GEDEELTE.

§ 1.

Zeg de beteekenis eens van de volgende samengestelde zelfstandige naamwoorden: *raderwerk, rundervel, kinderstoel, eierrek, bladerkroon, kleedermaker, hoenderhok, liedertafel, kalverwagen.*

Uit welke deelen bestaan die samengestelde woorden?
Dat *er* is een oude meervoudsuitgang.

Schrijf nu de volgende zelfstandige naamwoorden in het meervoud, en zeg eens hoeveel en welke meervoudsuitgangen daarin voorkomen:

Rad, rund, kind, ei, hoen, lied, gemoed, goed, kalf, lam, gelid, spaan.

Wat is het onderscheid in beteekenis tusschen de woorden *beenen* en *beenderen*?

Welke zijn de meervoudsuitgangen van die woorden?

Ook de volgende zelfstandige naamwoorden hebben tweërlei meervoudsvorm. Geef die beide meervoudsvormen eens op, en zeg er de verschillende beteekenis van: *hemel, tafel, wapen, wortel, vader, blad, kleed, reden, broeder.*

Noem nu eens al de meervoudsuitgangen op, die ge al geleerd hebt en schrijf dan het meervoud eens op van de volgende zelfstandige naamwoorden: *studie, perzik, aardbezie, lomperd, lemmet, provincie, eega, rollende, zegening* (zegen).

§ 2.

Sommige zelfstandige naamwoorden hebben een onregelmatigen meervoudsvorm. Wat is ook alweêr het meervoud van *timmerman*? Dat hebben we vroeger al geleerd.

Het meervoud van *aardigheid* is *aardigheden*. Wat zou nu wel het meervoud van de volgende zelfstandige naamwoorden zijn: *bekwaamheid*, *bezigheid*, *wederwaardigheid*, *dwaasheid*, *omstandigheid*, *gelegenheid*, *kundigheid*, (*kunde*).

De meeste zelfstandige naamwoorden, die op *heid* eindigen, worden alleen in het enkelvoud gebruikt.

Dat is ook met andere zelfstandige naamwoorden het geval.

Hier staan er eenige: *liefde*; *haat*, *tarwe*, *klei*.

Beproof eens, of ge er nog meer kunt opnoemen.

De zelfstandige naamwoorden: *ouders*, *mazelen*, *onkosten*, daarentegen worden alleen in het meervoud gebruikt. Noem er ook eenige op.

Sommige zelfstandige naamwoorden hebben al of niet een meervoudsvorm naar hun beteekenis.

Wat is bv. het enkelvoud van *ijzers*? Zou men daarbij aan de stof denken, die zoo heet of aan een voorwerp, dat van die stof gemaakt is?

§ 3.

Vroeger hebben we u geleerd: „*namen van personen, dieren of andere dingen noemt men zelfstandige naamwoorden.*”

Ze heeten zoo, omdat men ieder ding op zich zelven een **zelfstandigheid** kan noemen.

De woorden: *jeugd*, *geluk*, *wijsheid* zijn echter geen

namen van zelfstandigheden, en toch noemt men ze zelfstandige naamwoorden. Dat is, omdat men er van spreekt, alsof het zelfstandigheden zijn.

Onthoud dus: *Zelfstandige naamwoorden zijn namen van zelfstandigheden, of van hetgeen men zich als een zelfstandigheid voorstelt.*

Noem nu eens tien namen op van werkelijke zelfstandigheden.

Noem ook eens tien namen van niet werkelijke zelfstandigheden.

Welke zelfstandige naamwoorden komen in de volgende zinnen voor?

De blinde wordt geleid. De zieke slaapt. De bedroefde werd getroost. Gedenkt den armen. Ontferm u over den ongelukkige.

Hoe zouden we de woorden: *blinde, zieke, bedroefde, armen, ongelukkige* noemen in de volgende zinnen?

De blinde man wordt geleid. Het zieke kind slaapt. De bedroefde weduwe werd getroost. Gedenk den armen evenmensch. Ontferm u over ongelukkige menschen.

Maak zinnen, waarin de woorden: *vlijtige, gehoorzame, rijke, booze, goede* als zelfstandige naamwoorden voorkomen.

Maak ook zinnen, waarin diezelfde woorden als bijvoegelijke naamwoorden voorkomen.

Welke zelfstandige naamwoorden komen er voor in de volgende zinnen: *Gepast spreken is zilver. Tijdig zwijgen is goud. Goed denken is bij het leeren noodig.*

En hoe zullen we de woorden: *denken, spreken, leeren, zwijgen* noemen in de volgende zinnen:

Verstandige menschen denken, eer ze spreken. Wij leeren om verstandig te worden. Brave menschen zwijgen liefst over de gebreken van anderen.

Maak zinnen, waarin de woorden: *wandelen, schrijven, slapen* als zelfstandige naamwoorden voorkomen.

Maak ook zinnen, waarin diezelfde woorden als werkwoorden voorkomen.

§ 4.

Lees deze zinnen:

De man maakt zich verdienstelijk.

De verdiensten des mans worden erkend.

's Mans verdiensten werden erkend.

Die onderscheiding was den man welkom.

Zij werd den man in het openbaar verleend.

Ik zag den man verblijd heengaan.

Ieder eerde den man.

Wij spreken van den braven man.

Ge ziet, dat het zelfstandig naamwoord *man* in al die zinnen niet eender geschreven staat en het lidwoord, dat er voor komt, ook niet.

Dat komt, omdat het zelfstandig naamwoord *man* in die zinnen verschillend voorkomt.

In den eersten zin komt het als onderwerp in de overige zinnen als bepaling voor. Ontleed die zinnen maar.

Die verschillende vormen, waarin het zelfstandig naamwoord en het woord, dat er bij behoort, in de opgegeven zinnen voorkomt, heeten **naamvallen**.

§ 5.

Lees de volgende zinnen:

De man is werkzaam.

Dat is de man.

Hij wordt de man.

Hij blijft de man.

Hij heet de man.

Hij schijnt de man.

Hij lijkt de man.

De vorm, waarin het zelfstandig naamwoord met het lidwoord in al die zinnen voorkomt, heet de *eerste naamval*.

In den eersten zin is *de man* het onderwerp.

Onthoud dus: *Een zelfstandig naamwoord staat in den eersten naamval, wanneer het als onderwerp voorkomt.*

In de andere zinnen komt *de man* als deel van het gezegde voor, en is dezelfde persoon als het onderwerp. Onthoud dus:

Een zelfstandig naamwoord staat in den eersten naamval als het met één der werkwoorden: *zijn, worden, blijven, heeten, schijnen, lijken*, als gezegde voorkomt.

Lees nu nog deze zinnen:

Man! help dien jongen eens.

De burgemeester, de man van ondervinding, zal ons helpen.

In deze twee zinnen staat het woord *man* ook in den eersten naamval. In den eersten zin, omdat het als **aangesproken persoon** voorkomt.

In den tweeden zin staat het in den eersten naamval, omdat *burgemeester* in den eersten naamval staat. *De man van ondervinding* is dezelfde persoon als de *burgemeester*. Zulk een bepaling noemt men een **bijstelling**. Men zou er een zin van kunnen maken. Beproof het maar eens.

§ 6.

Lees deze zinnen:

De verdiensten des mans zijn erkend.

's Mans verdiensten zijn beloond.

Hendriks lei is gebroken.

Vaders pijp is gebroken.

Een glas wijns versterkt den zieke.

's Avonds wandel ik veel.

Dit is des Heeren dag.

De hemelen vertellen Gods eer.

Dit is des graven kroon.

's Graven hof is prachtig.

's Menschen lot komt van God.

Koning Willems nderdanen zijn hem getrouw.

Al die niet cursief gedrukte woorden zijn mannelijk en staan in den **tweeden naamval**. Ze komen voor als bepaling van een zelfstandig naamwoord (één uitgezonderd; zoek dat woord op) en wijzen dit door den vorm aan.

Zie, of ge die vormen anders kunt schrijven.

Bv. *De verdiensten des mans zijn erkend* of

De verdiensten van den man zijn erkend.

Van welk woord is *van den man* een bepaling?

Het woord *man* staat echter nu niet meer in den tweeden naamval.

Zeg, hoe de zelfstandige naamwoorden veranderd zijn, die in den 2den naamval staan. Geef er de naamvals-uitgangen van op.

In de gewone spreektaal gebruikt men de zelfstandige naamwoorden in den tweeden naamval weinig; in spreekwoorden komen ze nog al eens voor.

§ 7.

Lees dezen zin: *Vader zend mijn broeder een brief.*

Beantwoord deze vragen:

Wie zendt er? — Wat wordt er gezonden? —

Wat is dus het onderwerp? — Wat is het lijdend voorwerp? —

Wordt er alleen maar in dien zin gezegd, dat *vader een brief zendt*? —

Wie is er nog verder in de handeling van den vader betrokken? —

Zendt uw broeder of wordt hij gezonden? —

Geen van beide; maar hij is toch in de handeling van vader betrokken: want, als vader den brief zendt, zal uw broeder hem ontvangen.

We noemen daarom het woord *broeder* in dezen zin het **deelnemend voorwerp**.

Waarom denkt ge?

Voeg bij deze zinnen een deelnemend voorwerp:

Mijn ouders geven verstandigen raad.

De dokter raadde stilte aan.

De wilde jongen veroorzaakte veel schade.

Zeg nu het verschil tusschen het *deelnemend* en het *lijdend voorwerp*.

Wijs in den volgenden zin het deelnemend voorwerp aan:

Gij spreekt mij te hard.

Hier beteekent die uitdrukking niets anders dan: *ge spreekt voor mij te hard.*

§ 8.

In de vorige zinnen was het deelnemend voorwerp een bepaling van een werkwoord. Is dit in de volgende zinnen ook zoo?

Wees mij dankbaar. Uw bezoek is mij welkom.

In den eersten zin wordt iemand vermaand om dankbaar te zijn.

Aan wien? De hoedanigheid *dankbaar* moet zich dus tot den spreker bepalen; dat wil zeggen: *dat men jegens hem dankbaar moet gezind zijn.*

Dit wordt u stellig duidelijker, als ge bedenkt, dat men in plaats van: *wees mij dankbaar*, ook kan zeggen: *wees dankbaar aan mij*.

De bepaling als deelnemend voorwerp kan omschreven worden door de voorzetsels *aan* of *voor*. Doe het in deze zinnen en ontleed ze.

Uw bijzijn is mij aangenaam.

De smart van anderen moet u leed doen.

Al mijn kinderen zijn hem gelijk.

Dit geb:ek is hem eigen.

§ 9.

Ontleed deze zinnen:

Ik gaf den man eenige centen.

Doe nooit een dier uit goedwil leed.

De rechter ontnemt den schuldige de vrijheid.

De schuldige benam zich uit wanhoop het leven.

Als een zelfstandig naamwoord het deelnemend voorwerp in een zin is, staat het in den **derden naamval**.

Zie eens, of ge het voorzetsel *aan* of *voor* vóór het lidwoord kunt voegen.

Vroeger schreef men, als een zelfstandig naamwoord bv. *man* in den 3den naamv. voorkwam, *manne*. Dit doet men thans weinig. Welken uitgang heeft het lidwoord in den 3den naamv. mannelijk enkelvoud?

§ 10.

Lees de volgende zinnen:

Ik zie den man. Ik help den man. Ik loop achter den man.

Hoe komt het woord *man* in de eerste twee zinnen voor, en welk woordje staat er vóór *den man* in den 3den zin?

In deze drie zinnen staat het woord man in den **vierden naamval**. Wanneer staat dus het zelfstandig naamwoord in den 4den naamv.? Dit kunt ge wel zeggen, nu ge die zinnen ontleed hebt.

Lees de volgende zinnen en zeg in welken naamval de zelfstandige naamwoorden staan, die daarin voorkomen :

De wil des Heeren geschiede. De wilg boog voor den storm. Geef den keizer, wat des keizers is. Vrees God; eer den koning.

Ontleed deze zinnen :

De menschen werkten den geheelen dag.

Dat boek kost twee gulden.

Die man is het leven zat.

In den eersten zin wordt gezegd, hoeveel tijd de menschen werkten. Als een zelfstandig naamwoord zonder buigingsuitgang in den zin voorkomt als bepaling van tijd, staat het in den vierden naamval.

In den tweeden zin is het zelfstandig naamwoord een bepaling als hoeveelheid; het staat ook in den vierden naamval.

In den 3den zin is het zelfstandig naamwoord een bepaling van het bijvoegelijk naamwoord *zat* en wel een bepaling als oorzaak.

Het zelfstandig naamwoord *leven* staat ook in den 4den naamval.

Ontleed nu de volgende zinnen eens :

De arenden wonen op de toppen der bergen.

De inlanders bewezen den schiphreukelingen de gewichtigste diensten.

De zelfstandige naamwoorden, die in die zinnen voorkomen, zijn mannelijk.

Geef gij dan nu eens op, hoe het lidwoord *de* verbogen

wordt voor een mannelijk zelfstandig naamwoord in het meervoud.

Geef op, hoe het lidwoord *de* in de verschillende naamvallen voor een mannelijk zelfstandig naamwoord in het meervoud geschreven wordt.

§ 11.

Ontleed deze zinnen en verbeter dan de lidwoorden:

Den jongen leest. De pet van den jongen is afgewaaid. Ik zag de jongen. De jongens speelden op het plein. Wij reden met den jongens naar het Park. Het land van den boer is vruchtbaar. Ik sprak de boer gisteren in het dorp. Het paard wierp de ruiter op de grond. Den ruiter had een wonde aan het hoofd. De politiedienaar ontdekte de dief op het kerkplein. Die man is den helper van iedereen. Hij werd de verdediger van de ongelukkige. Hij bleef de weldoener van de armen.

§ 12.

Ontleed ook de volgende zinnen:

De oude eik wordt omgehouwen.

Het hart des braven mans werd bewogen.

Wij brachten den trouwen vriend onzen dank.

Ik miste reeds vroeg den trouwen leidsman mijner jeugd.

De vlijtige leerlingen komen het meest vooruit.

De lessen van brave ouders worden nooit vergeten.

Wij boden den armen zwervelingen onze hulp aan.

Heb medelijden met ongelukkige menschen.

Noem de bijvoegelijke naamwoorden op, die in de zinnen voorkomen en zeg, hoe ze verbogen zijn.

Verbeter de fouten in deze zinnen:

De trotschen eiken werden ontworteld door den hevige storm (m), die den buigzame wilgen spaarde.

De braven man heeft wel veel geleden, maar de moed (m) heeft hij nog niet verloren.

Maak nu zinnen, waarin het mannelijk zelfstandig naamwoord *hond* met het bijvoegelijk naamwoord *trouw* en het lidwoord *de* in al de naamvallen van het enkelvoud voorkomt.

Maak ook zinnen, waarin het zelfstandig naamwoord *leerling* met het bijvoegelijk naamwoord *vlijtig* en het lidwoord *de* in al de naamvallen van het meervoud voorkomt.

§ 13.

Ontleed de volgende zinnen:

De hoop doet ons leven.

Het schoon der aarde vergaat.

Wij wijden der deugd (aant de deugd) onze zangen.

Vergeet de liefde ~~voor~~ ouders nooit.

Vroolijheid past aan de jeugd.

De zelfstandige naamwoorden: *hoop*, *aarde*, *deugd*, *liefde*, *jeugd*, die in deze zinnen voorkomen, zijn vrouwelijk. Ze hebben geen buigingsuitgangen. Welke naamvalsuitgangen hebben de lidwoorden, die er vóór staan.

In den zin: *Moeders zorg strekt zich over al hare kinderen uit*, heeft ook het zelfstandig naamwoord *moeder* een uitgang. Welken?

Die uitgang komt bij een vrouwelijk zelfstandig naamwoord voor, wanneer het de naam is van een persoon, en het zelfstandig naamwoord, dat er door bepaald wordt, daarop volgt.

Wanneer er voor een vrouwelijk zelfstandig naamwoord in het enkelvoud, een bijvoegelijk naamwoord staat, neemt het in alle naamvallen den uitgang *e* aan.

In het meervoud worden het lidwoord en bijvoegelijk naamwoord, die bij een vrouwelijk zelfst. naamw. behooren, eveneens verbogen als bij het mannelijk zelfstandig naamwoord.

Maak gij nu eens zinnen, waarin het vrouwelijk zelfstandig naamwoord *bloem* met het bijvoegelijk naamwoord *schoon* en het lidwoord *de* in al de naamvallen van het enkelvoud voorkomt.

Maak ook zinnen, waarin het vrouwelijk zelfstandig naamwoord *bij* met het bijvoegelijk naamwoord *werkzaam* en het lidwoord *de* in al de naamvallen van het meervoud voorkomt.

§ 14.

Geef op, welke van de volgende woorden *mannelijk*, welke *vrouwelijk* en welke *onzijdig* zijn.

Heer, meid, kind, lam, paard, knecht, boerin, tuinman, buurman, gezellin, gezel; zanger, zangeres, knaap, meisje, muisje, schaap, zwijn, bakker, bakster.

Een zelfstandig naamwoord is of mannelijk of vrouwelijk, of onzijdig.

Men noemt dit het **geslacht** der zelfstandige naamwoorden.

Dit beteekent thans, hoe de zelfstandige naamwoorden met de woorden, die er bij behooren, verbogen worden in de verschillende naamvallen.

Van de zelfstandige naamwoorden, die mannelijk en vrouwelijk zijn, weet ge het al; van de onzijdige gaan we het nu leeren in deze zinnen:

Het kind leert de lessen.

De ouders des kinds (van het kind) zorgen voor zijn welzijn.

De ouders gaven den kinde een fraai prentenboek.

De ouders verzorgen het kind.

De ouders zorgen voor het kind.

Schrijf die zinnen over en plaats het bijvoegelijk naamwoord *lief* voor het woord *kind*. In den 2den naamv. krijgt het bijvoegelijk naamwoord *en*, in den 1sten, 2den en 4den naamv. een *e* als uitgang.

In het meervoud worden het lidwoord en het bijvoegelijk naamwoord, die bij een onzijdig zelfstandig naamwoord behooren, eveneens verbogen, als bij een zelfstandig naamwoord, dat mannelijk of vrouwelijk is.

Schrijf de voorgaande zinnen met het woord *kind* in het meervoud.

§ 15.

Zeg nu eens, in welken naamval de zelfstandige naamwoorden staan, die in de volgende zinnen voorkomen:

De koning heeft den schuldige genade geschonken. Vaders woorden heb ik nooit vergeten. In den herfst zijn de boomvruchten rijp. De vlijtige en bekwame hand verwerft het brood in ieder land. Die den arme verdrukt, smaadt deszelfs maker. De oogen des Heeren zijn aan alle plaatsen. Oprechte kinderen worden vertrouwd; maar leugenaars vertrouwt men niet. Ga tot de mieren, gij, luiaard! zie hare wegen en word wijs. Een snoeper wordt licht een dief. Beschaam uw vijand door geduld. Hoogmoed komt voor den val. Vergeet den armen broeder niet. De rechtvaardige is ook barmhartig jegens het vee. De morgenstond heeft goud in den mond.

§ 16.

Ge hebt zeker nu al opgemerkt, dat het, om zonder fouten te schrijven, noodig is te letten op het geslacht, het getal en den naamval der zelfstandige naamwoorden.

Omtrent het getal en den naamval behoeft ge u niet meer te vergissen. Maar het geslacht der zelfstandige naamwoorden is niet altijd even gemakkelijk te onderscheiden. Van een aantal woorden weet ge het geslacht reeds. Bij andere zelfstandige naamwoorden moet ge daartoe letten op de afleiding en de vorming der woorden.

Wat zou dat beteekenen?

Hier volgen eenige regels voor de geslachten, die ge van buiten moet leeren.

Mannelijk zijn meestal:

1. De namen van werktuigen, die op *er* of *el* eindigen.
2. De namen van verkleinwoorden, die op *el* eindigen.
3. De woorden, die op *em*, *lm* en *rm* eindigen.
4. De woorden, die op *dom* eindigen.
5. De stammen van werkwoorden als zelfstandige naamwoorden gebruikt, en die geen *e* achter den stam kunnen aannemen.

Op den laatsten regel zijn nog al veel uitzonderingen, even als op den volgende regel:

6. De woorden, die op *er*, *aar* of *erd* eindigen.

Vrouwelijk zijn:

1. Alle woorden, die op *heid* en *teit* eindigen.
2. De woorden, die op *ing* eindigen en van werkwoorden zijn afgeleid.
3. De woorden, die op *nis* eindigen.
4. De woorden, die op *schap* eindigen.

5. De meeste woorden, die op *de* of *te* of een andere toonlooze lettergreep eindigen. *Vrede* is mannelijk.

6. De woorden, die op *st* eindigen en van werkwoorden zijn afgeleid. *Dienst* is mannelijk.

7. De woorden, die op *ts* of *ds* eindigen.

Op de beide laatste regels zijn weêr heel wat uitzonderingen. Voor het onzijdig geslacht zullen we u maar geen regels opgeven. De onzijdige zelfstandige naamwoorden zijn gemakkelijk genoeg te herkennen. Waaraan ook al weêr?

Schrijf nu naar ieder van de genoemde regels 8 zelfstandige naamwoorden op, en zet er boven tot welk geslacht ze behooren.

§ 17.

Schrijf deze zinnen zonder fouten.

In de nabijheid van de oude eik in het dorp B. stond den zoon van den burgemeester verleden week met zijn vriend te praten. Op eene kleine afstand (m) van hen, liepen twee jongens hun vlieger op. Bij ongeluk raakten de vlieger in den takken van de eik. Zij trokken aan het touw om haar er uit te krijgen; maar hun pogingen waren vergeefs. Schreiende liepen zij naar den twee heeren en zeiden; „onzen vlieger zit daar in de boom, wij kunnen haar er niet uitkrijgen, wees zoo goed en helpt ons eens.” De heeren kregen medelijden met den knapen, en beproefden om de vlieger uit den takken van de eik te trekken. In het eerst ging het niet, maar eindelijk gelukte het. De beide jongens bedankte den heeren vriendelijk en liepen de weg op naar huis, toen zij de vlieger, de staart (vr.) en de klos (vr.) touw in orde hadden gebracht.

3e stukje, 1e ged.

§ 18.

Hieronder staat, hoe het lidwoord voor alle geslachten der zelfstandige naamwoorden verbogen wordt.

	Mann. enk.	Vr. enk.	Onz. enk.	Meerv. voor alle gesl.
1.	<i>de</i>	<i>de</i>	<i>het</i>	<i>de</i>
2.	<i>des</i>	<i>der</i>	<i>des</i>	<i>der</i>
3.	<i>den</i>	<i>de</i> of <i>der</i>	<i>het</i> of <i>den</i>	<i>den</i>
4.	<i>den</i>	<i>de</i>	<i>het</i>	<i>de</i>

Welke vormen komen met elkander overeen: *a.* in het mann. enk., *b.* in het vrouw. enk., *c.* in het onz. enk. en *d.* in het meerv. voor alle geslachten?

Onthoud die vormen goed, dan zal de verbuiging van andere woorden u weinig moeite geven en leer dit er bij: als het lidwoord *des* is, of een *n* heeft, als buigingsuitgang, moet het bijvoegelijk naamwoord ook een *n* hebben.

Schrijf die vormen eens op. Zet er nu de verbuiging van het bijvoegelijk bezittelijk voornaamwoord *mijn* achter. Ik help u.

Schrijf in het vrouwelijk en in het meervoud van alle geslachten een *e* achter het voornaamwoord *mijn*. Overigens verbuigt ge het maar, als het bepaalde lidwoord. Heeft het bepaalde lidwoord een naamvalsuitgang *s*, *r* of *n*, schrijf dan ook achter het woord *mijn* een *s*, (*e*) *r* of (*e*) *n*. De voornaamwoorden *uw*, *zijn*, *haar*, *onze*, *hunne*, *die*, *deze*, worden evenzoo verbogen, alsmede het onbepaalde lidwoord.

De naamvalsuitgangen *e* en *en* worden veelal maar weggelaten. Dit moogt ge ook doen.

Schrijf nu eens zeven zinnen op uw lei, waarin al de hier opgenoemde voornaamwoorden voorkomen in de verschillende naamvallen.

§ 19.

Geef het verschil in beteekenis op van de volgende woorden:

Bod en *bot*, *delen* en *deelen*; *gelag* en *gelach*, *graad* en *graat*, *hoorn* en *horen*; *ei* en *ij*; *kooper* en *koper*; *kruid* en *kruit*; *meid* en *mijt*; *nood* en *noot*; *koolen* en *kolen*; *pond* en *pont*; *peil* en *pijl*; *rad* en *rat*; *reede*, *rede* en *reden*; *slooten* en *sloten*; *speld* en *spelt*, *toorn* en *toren*; *Zweed* en *sweet*; *zeil* en *zijl*; *toonem* en *tonen*; *wand* en *want*; *douw* en *dauw*; *kouw* en *kauw*; *louw* en *loww*; *gaww* en *gouw*; *raww* en *rouw*.

Geef de beteekenis op van de volgende woorden en verzin woorden, die met dezelfde letters voorgesteld worden, maar verschillende beteekenis hebben.

Beren (verscheurende dieren) *beren* (stutten van een muur) *bij* en *bij*; *boomen* en *boomen*; *boot* en *boot*; *deken* en *deken*; *hekel* en *hekel*; *hoop* en *hoop*; *loten* en *loten*; *noten* en *noten*; *prijs* en *prijs*; *porselein* en *porselein*; *sloof* en *sloof*; *spoor* en *spoor*; *stijl* en *stijl*; *streek* en *streek*; *teen* en *teen*; *veer* en *veer*; *wei* en *wei* (*de*); *zijde* en *zijde*.

§ 20.

Hier staan een aantal woorden, die als bijvoegelijke naamwoorden kunnen voorkomen.

Liefderijk, *liefdevol*, *lofwaardig*, *lichtschuw*, *gastorij*, *doodstil*, *sneeuw wit*, *honigzoet*, *eirond*, *loodzwaar*, *vierkant*, *kristalhelder*, *overschoon*, *luchtdicht*.

Al die woorden zijn samengestelde woorden. Waarom ze zoo heeten, weet ge al. Zeg het nog eens.

Geef er de samenstellende deelen van op.

Maak zinnen, waarin die bijvoegelijke naamwoorden als een deel van het gezegde voorkomen.

V.b. *De bewoners van dat huis zijn liefderijk.*

Verzin eenige bijvoegelijke naamwoorden, die uitgaan op *achtig, haftig, baar, en, ig, lijk, loos* en *zaam*.

Bv. *steenachtig, vreesachtig, heldhaftig, vruchtbaar.*

Die achtervoegsels zijn oorspronkelijk ook woorden geweest. Bij sommige kunt ge nog wel de afkomst opmerken. Zoo is *loos* eene verouderde stam van het werkw. (*ver*) *liezen*. Het beteekent dan ook zooveel als *zonder*. *Haftig* moet ge maar eens met *heeft* vergelijken, dan zult ge zeker wel begrijpen, waarvan het afkomstig is.

Geef nu de beteekenis eens op van de volgende bijvoegelijke naamwoorden: *ouderloos, troosteloos, heillaos, eerloos, krijgshaftig, manhaftig.*

Beproof eens, of ge nog meer bijvoegelijke naamwoorden kunt opnoemen, die met *loos* en *haftig* zijn samengesteld, en geef er de beteekenis van op.

Lees de volgende bijvoegelijke naamwoorden, en let eens bijzonder, op welk deel bij ieder van die woorden de klemtoon valt: *steenachtig, snoepachtig, vreesachtig, twijfelachtig.*

Dat *achtig* met den klemtoon beteekent wat anders dan zonder klemtoon.

Over het verschil moet ge maar eens nadenken, als ge het volgende versje van den dichter Huijgens goed gelezen hebt.

Het is waarachtig, Jan!

Gij zijt een eerlijk man;

Waarachtig is het, maar

Dat is wat min, dan waar.

§ 21.

Geef de bijvoegelijke naamwoorden eens op uit de volgende zinnen:

Brood is een kostelijk voedsel. Goud is een kostbaar metaal. Die oude man wordt kindsch. Ik houd wel van een kinderlijk, maar niet van een kinderachtig verhaal. Piet spreekt wel op een meesterachtigen toon; maar zijn werk is alles behalve meesterlijk. Die levendige knaap viel in het water; hij is er nog levend uitgehaald. Een deugdzaam mensch wordt soms belasterd. Geloof daarom geen kwaad van iemand zonder deugdelijke bewijzen. Uw lijden is nog al dragelijk. Dat pak is nauwelijks draagbaar. Staal is bijzonder buigzaam. IJzer is ook nog buigbaar. De zieke verkeert in een zorgelijken toestand. Mijn zorgzame moeder weet zoo net, wat ik noodig heb.

Maak uit de opgegeven zinnen eens op, welk verschil er is tusschen:

Kostelijk en kostbaar.

Kindsch-, kinderlijk en kinderachtig.

Meesterachtig en meesterlijk.

Levendig en levend.

Deugdelijk en deugdzaam.

Dragelijk en draagbaar.

Buigzaam en buigbaar.

Zorgelijk en zorgzaam.

Beproof eens, of ge nog meer bijvoegelijke naamwoorden kunt opnoemen, die zoo verschillend zijn gevormd en geef daarvan de beteekenis op.

Geef nu ook de bijvoegelijke naamwoorden eens op uit de volgende zinnen:

Die zaak is hopeloos. Die man is wanhopig. Die verlatene is troosteloos. De moeder was ontroostbaar over het verlies van haar kind. Een mensch, die niet dankbaar is, wordt niet bemind; maar een ondankbaar mensch wordt van elk veracht. De vrome is onbezorgd. Een zorgeloos mensch maakt zich ongelukkig.

Geef uit de opgegeven zinnen het verschil op tusschen: *hopeloos* en *wanhopig*, *troosteloos* en *ontroostbaar*, *niet dankbaar* en *ondankbaar*, *onbezorgd* en *zorgeloos*.

§ 22.

Zeg nog eens, hoe ge den vergrootenden en den overtreffenden trap van deze bijvoegelijke naamwoorden vormt: *braaf*, *smal*, *klein* en *duur*.

Maak zinnen, waarin die bijvoegelijke naamwoorden in den vergrootenden en overtreffenden trap voorkomen.

V.b. *Hoe braver iemand wordt, zooveel te gelukkiger wordt hij ook. De braafste mensch is daarom de gelukkigste.*

Wanneer een bijvoegelijk naamwoord op *s* of *sch* eindigt, laat men de *s* van den uitgang van den overtreffenden trap weg.

Waarom, denkt ge?

Geef nu eens zinnen op, waarin de overtreffende trap voorkomt van de volgende bijvoegelijke naamwoorden:

Woest, *wijs*, *boos*, *vast*, *frisch*.

Vergis u hierbij niet.

Zouden de volgende bijvoegelijke naamwoorden ook trappen van vergelijking toelaten: *ledig*, *gelijk*, *blind*, *stom*, *dood*, *viervoetig*, *vierkant*?

Waarom niet? Hoe moet ge dan deze zinnen verstaan?

Deze ton is voller dan die. Dit glas is leeger dan dat.

Hij is nog blinder dan zijn makker.

De vergrootende en de overtreffende trap van de bijvoegelijke naamwoorden *goed*, *kwaad*, *weinig*, *veel*, zijn: Van *goed* — *beter*, *best*. Van *kwaad* — *erger*, *ergst*. Van *weinig* — *minder*, *minst*. Van *veel* — *meer*, *meest*.

Voor *goed* had men vroeger een ander woord, namelijk *bet* of *bat*.

Denk maar aan *Bat-owe*. Nu weet ge zeker, hoe het komt, dat *beter* de vergrootende trap van *goed* is. Hoe zou de overtreffende trap naar den regel zijn, en hoe is die?

Maak zinnen, waarin die vormen voorkomen.

§ 23.

Wij hebben al geleerd dat de bijvoegelijke naamwoorden buigbare woorden zijn. Wat wil dit ook weer zeggen?

Er zijn ook bijvoegelijke naamwoorden, die niet verbogen worden.

Enige komen voor in deze zinnen:

De Amsterdammer koopman droeg een fluweelen jas en zijden kousen. Hij had een gouden horologie op zak met een ketting er aan, waaraan allerlei of allerhande snuisterijen hingen. Hij wandelde aan de rechter- en ik aan de linkerzijde van de gracht. Beiden begaven we ons naar het welgelegen Buiksloot.

Noem de bijvoegelijke naamwoorden, die in deze zinnen voorkomen, en zeg wat ieder van die woorden beteekent.

Beantwoord deze vragen: Van welk woord is het bijvoegelijk naamwoord *Amsterdammer* gevormd?

Geef eenige dergelijke woorden op.

Wat duiden de bijvoegelijke naamwoorden *fluweelen*, *zijden* en *gouden* aan? Uit welke deelen bestaan de woorden, *allerlei* en *allerhande*?

Lei beteekent *soort*, dus *allerlei*....

Rechter en *linker* zijn ook bijvoegelijke naamwoorden.

Wat zou *er* wel zijn?

Wat is de laatste lettergreep van *welgelegen*. Welke *e* komt in die lettergreep voor? Men laat, als in de laatste lettergreep van een bijvoegelijk naamwoord de toon-

looze *e* voorkomt, doorgaans den buigingsuitgang *e* weg.

Waarom denkt ge?

Zeg nu eens, welke bijvoegelijke naamwoorden niet verbogen worden.

§ 24.

Somtjids wordt een bijvoegelijk naamwoord verschillend verbogen naar de verschillende beteekenis, die het in den zin heeft. Dit kunt ge uit de volgende zinnen leeren:

Een goed koning zorgt voor het welzijn van zijn volk.

Een goede koning is niet altijd een goed koning.

De oude soldaat krijgt zijn pensioen.

Die oud-soldaat heeft al twintig jaren dienst, en is pas 36 jaar.

Een gemeen soldaat is een soldaat zonder rang.

Een gemeene soldaat gedraagt zich slecht.

Zeg nu eens het onderscheid in beteekenis tusschen:

Een groot man en een groote man.

Een bekwaam schilder en een bekwame schilder.

Mijn oud huis, en mijn oude huis.

Een sterk looper en een sterke looper.

Een eenvoudige burger en een eenvoudige burger.

Wijs in de onderstaande zinnen de bijvoegelijke naamwoorden aan.

Die man is goedsmoeds onder al zijn lijden.

Ik heb daar iets treurigs gehoord.

Ik ben gelukkigerwijze het gevaar ontkomen.

Met voorbedachten rade is die misdaad gepleegd.

De boosdoener is op heeter daad betrapt.

Hij had in koelen bloede die misdaad gepleegd.

De bijvoegelijke naamwoorden *goedsmoeds*, *treurigs*, *gelukkiger* staan in den tweeden naamval.

In de andere zinnen staat voor het zelfstandig naamwoord een voorzetsel. In welken naamval staat het zelfstandig naamwoord, wanneer er een voorzetsel vóór staat? Dit is hier het geval niet. Sommige voorzetsels beheerschten vroeger ook wel den 2den en 3den naamval.

§ 25.

Lees de volgende zinnen eens.

De vroolijke Jan gaat naar huis.

Jan gaat vroolijk naar huis.

Welk bijvoegelijk naamwoord komt in beide zinnen voor?

Welk verschil merkt ge in de verbuiging op?

Het woord *vroolijk* beteekent in die zinnen niet hetzelfde.

Het woord *vroolijke* in den eersten zin zegt, wat Jan voor een jongen is. In den tweeden zin wordt maar alleen gezegd, dat Jan bij het naar huis gaan eens *vroolijk* was. Men kan daarbij aan een lusteloozen knaap denken, die blij was, dat hij een gelegenheid vond om zijn werk te verzuimen.

Noem ook uit de volgende zinnen de bijvoegelijke naamwoorden op. Zeg, hoe ze verbogen en waarvan ze bepalingen zijn.

a. *Het goudgele graan golsde heen en weér.*

Het graan, nu geel als goud, golsde heen en weér.

De man loopt dronken langs straat.

De dronken man loopt langs straat.

De vrouw wachtte geduldig op hulp.

De geduldige vrouw wachtte op hulp.

b. *Die man, gelukkig door zijn tevredenheid, leeft vergenoegd.*

De man is gelukkig door zijn tevredenheid.

De vergenoegde man leeft gelukkig.

Ons leven, kort van duur, moet goed gebruikt worden.

Ons korte leven moet goed gebruikt worden.

c. De jongen schiet den vogel dood.

De meid pompt de ton vol.

Ik vind dat schilderij mooi.

Dat schilderij is mooi.

Hij drinkt het glas leég.

Het glas is leég.

§ 26.

Zoek nu uit deze zinnen de bijvoegelijke naamwoorden :

Karel de Grootte bevorderde het onderwijs der jeugd.

Het leven van Karel den Grooten is zeer merkwaardig.

De eerste jaren van ons leven beslissen over veel.

De voorste jongen liep het hardst.

De vermoeide reiziger rustte onder dien grooten eik uit.

Die koopman heeft allerlei waar bijeen gebracht.

Ik heb op die verkooping veel gouden en zilveren voorwerpen gezien.

Goud is een edel metaal; het is rekbaar en glanzig.

De bewoners verkeerden geruimen tijd in den grootsten nood.

Ik heb in den laatsten tijd veel geleerd.

De zieke heeft slapeloze nachten doorgebracht.

Geef de verbogen bijvoegelijke naamwoorden op, en zeg waarom ze zoo verbogen zijn.

§ 27.

Zeg eens wat telwoorden zijn, en welke telwoorden in deze zinnen voorkomen :

Jan heeft acht knickers gewonnen.

Piet had er tien verloren.

Ik, Willem en Hein hebben met ons drieën den vlieger uit den boom gehaald.

Bij vijven gingen wij naar huis.

Vele menschen zoeken hun geluk in geld.

Weinig kinderen beseffen de waarde van het leven.

Sommigen zeiden dit, anderen dat.

Alle menschen zijn sterfelijk.

Eenige kinderen werken altijd slordig.

Wijs aan: 1. de bepaalde en de onbepaalde telwoorden; 2. welke telwoorden als bepalingen bij een zelfstandig naamwoord staan. Hoe zoudt gij die noemen?

Zoek nu ook de zelfstandig gebruikte telwoorden op.

§ 28.

Lees dezen zin:

Jan en Willem hebben den hoogsten prijs gekregen; beiden liepen zingende naar huis.

Wie duidt het woord *beiden* aan?

De twee jongens kregen ieder een tol van hun tante, beide bedankten haar vriendelijk.

Wie duidt het woord *beide* aan?

In den eersten zin staat *beiden* en in den tweeden zin *beide*. Dit doet men zóó, omdat in den eersten zin bij het woord *beiden* geen zelfsandig naamwoord kan gedacht worden; in den tweeden zin wel.

Beiden is in den eersten zin een zelfstandig telwoord en in den tweeden zin? Wat duidt het woord aan: personen of zaken?

Als een telwoord op zaken ziet, wordt het altijd bijvoegelijk gebruikt. Zie de volgende zinnen:

Ik heb een appel en een peer gekregen; beide zijn nog hard.

De tafels uit de voor- en achterkamer zijn geverfd; beide zien er nu netjes uit.

Welk telwoord komt in dezen zinnen voor, en waarom is het niet verbogen?

§ 29.

Wijs aan welke telwoorden in de volgende zinnen zelfstandig, en welke bijvoegelijk zijn gebruikt; welke zaken, en welke personen aanduiden.

Velen twijfelen aan de oprechtheid van dien man.

Er zijn dit jaar veel aardappelen gepoot; vele zullen bevroren zijn.

Er waren wel drie honderd runderen op de markt; weinige zijn er verkocht.

Benige van uwe makkers kregen bij het spelen twist.

Benigen waren ontevreden; de meesten waren wel voldaan.

De armen en ongelukkigen werden allen geholpen.

Ik heb twintig knickers; alle zijn fraai van kleur.

Sommige van uwe vrienden vergeten u.

Met opzet heb ik enkele van die boeken niet gelezen.

Nog tijdig heb ik eenige van die kinderen gewaarschuwd.

Ontleed de drie laatste zinnen.

Amsterdam,

TE ONTBIEDEN:

Reizen in de jaren
afgehelderd. 's Hage
f 0,40.

alt. Immerzeel, 1820,
alfabeths en ruim
f 0,75.

o. Hist.-aesthetische
n. Nieuwe nitegraf
f 2,75.

de Lagere Scholen.
akunst. 4 Stukjes
f 0,75.

stande f 0,20.
in keurig chromo-
) f 2,50.

n zijne zoogenoemde
f 0,50.

lt. 1862. In limmen
f 0,75.

C A T A

KEURIGE

BOEK- EN P

UIT DEN LAATSTEN TIJL

UITMUNT!

ST. NICOLAAS GESCHENKEN.

Bij J. H. DUNK te Rotterdam verscheen :

ONS VOLK.

LEESBOEK OVER DE GESCHIEDENIS DES VADERLANDS

TEN DIENSTE DER

LAGERE SCHOOL

DOOR H. F. DE BOER.

1e Stukje 80 bladz. 20 Cents; 2e Stukje 116 bladz. 25 Cents.

BEOORDEELINGEN.

„FLINK GEDACHT; FLINK UITGEVOERD... Ik beschouw het als eene bepaalde AANWINST voor onze schoolliteratuur... (Het) voldoet aan de vereischten en heeft recht op onvoorwaardelijke aanbeveling. Wat den vorm betreft heeft het de *verdienste* dat het uit enkelvoudige zinnen bestaat en samengestelde, wier deelen enkelvoudig en nevenge-schikt zijn, zoodat het bij het lezen ook aanleiding kan geven tot eene geleidelijke bespreking der Nederlandsche taal.”

(G. A. VOESTERMAN v. OIJEN.) *Vooruit* N°. 8 en 69.

„Het werkje verdient aanbeveling... De inhoud kenmerkt zich door gezonde denkbeelden... De juiste toon is aangeslagen; druk en correctie zijn goed... Het werkje is voor de lagere school eene AANWINST.” (Dr. E. EPKEMA.) *Het Schoolblad* 2e Jaarg. N°. 33.

„Er is veel goeds in deze methode.” *Onze Tolk* 4e Jaarg. N°. 41.

„In geleidelijke orde wordt het kind met de hoofddenkbeelden van het begrip geschiedenis bekend gemaakt. De kindertoon is goed gevat.

Maandschrift gewijd aan opvoeding enz. 3e Jaarg. N°. 5.

„De schrijver mag zich roemen, een *uitmuntend* elementair schoolboek opgesteld te hebben, dat onderwijs en opvoeding krachtig in de hand werkt.” (AUG. MACHIELS.) *De Toekomst* 17e Dl. N°. 9.

„*Proeve van een nieuwe Methode.* Geen eigenlijke geschiedenis komt in het 1e stukje voor, wel begrip van geschiedenis, begrip van tijd en tijdperk. (Het 2e stukje) is geen *histoire bataille*. Getallen zijn zeldzaam. We zullen een *geheel* krijgen, zooals we tot nog toe niet bezaten.”

Nieuwe Bijdragen 1874 N° 58.

Zie ook de HOOGST BELANGRIJKE UITVOERIGE beoordeelingen in *De Wekker* 1873 N°. 51 en N°. 52, *Schoolbode*, *Ons Recht* enz.